

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 6 Issue 2, p. 1619-1640, February 2013

**YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜREL
ÖGELERİN AKTARIMI: İSTANBUL YABANCILAR İÇİN
TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ ÖRNEĞİ**

TRANSMISSION OF CULTURAL ELEMENTS IN TURKISH TEACHING TO
FOREIGNS

Yrd. Doç. Dr. Alpaslan OKUR

Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü

Okt. Funda KESKİN

İstanbul Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu

Abstract

Learning a foreign language means not only learning the structural use of a language, but also a meeting a new culture, being acquainted with that culture and finally adopting culture. The learners of a foreign associate their own culture with the one that learn via recognizing the people's thought and attitudes in that new culture and they also make comparisons between them. As a result they get more tolerant viewpoints. The close relationship between language and culture reveals the fact that it is impossible to master a language without learning its culture. In the recent language teaching approaches among the transfer of culture has become important, the course book which are the essential part of classroom materials are based on culture of target language and reflect it. With the conscious selection of the text in the course book prepared to teach a foreign

language, they might be highly efficient during learning process in terms of transfer of the culture.

Regarding the idea that language teaching is an area of intercultural encounter, in this study the place and the significance of written texts which are among cultural transfer instruments and at the same time which have been used in Turkish as a foreign language courses are questioned, analyzed and culture transfer through textbooks has been evaluated following certain criteria within the context of teaching Turkish to foreigners based on İstanbul Turkish for foreigners series A1, A2, B1 and B2 course book. The evaluation of the İstanbul Turkish for foreigners course book series from the perspective of cultural transmission has revealed that they contain limited cultural elements in A1 and A2 levels course book, in B1 and B2 levels contains more cultural elements than A1 and A2 levels but they have to be enhanced more cultural elements.

Key Words: Cultural Transmission, Course Books, Turkish Teaching as a Foreign Language.

Öz

Yabancı bir dili öğrenmek; yalnızca o dilin sistemini, dilbilgisi yapılarını öğrenmek değil aynı zamanda yeni bir kültürle karşılaşmak, o kültürü tanımak ve öğrenmektir. Dil öğrenen birey, karşılaştığı yeni kültürdeki bireylerin düşünce ve davranışlarını tanıyarak kendi kültürünü ve öğrendiği kültür arasında ilişkiler kurar, karşılaştırmalar yapar ve daha hoşgörülü bir bakış açısı kazanır. Dil ve kültür arasındaki bu yakın ilişki, bir dile o dilin kültürünü öğrenmeden egemen olunamayacağı gerçeğini ortaya koymaktadır. Kültür aktarım süreçlerini önemli bir yer kazandığı günümüz yabancı dil öğretim süreçlerinde, dil öğretim malzemelerinin önemli bir parçası olan ders kitapları da o dili konuşan toplum kaynaklıdır ve o dile ait kültürün taşıyıcılığını yapar. Yabancı dili öğretmek amacıyla hazırlanmış ders kitaplarındaki metinlerin bilinçli bir şekilde seçilmesiyle metinler kültür iletiminde verimli bir araç olabilirler.

Bu çalışmada dil öğretiminin kültürlerarası karşılaşma alanı olduğu düşüncesinden yola çıkılarak yabancı dil olarak Türkçe derslerinde kullanılan aynı zamanda kültür aktarım araçlarından olan ders kitaplarının bu süreçteki yeri ve önemi sorgulanmış ve yabancılara Türkçe öğretimi bağlamında ders kitaplarında kültür aktarımı yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan "İstanbul yabancılar için Türkçe öğretimi seti A1, A2, B1 ve B2 ders kitapları esas alınarak belirli ölçütlere göre incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti* değerlendirildiğinde; temel seviye kitaplarında kültürel öğelerden az yararlandığı tespit edilmiş, orta seviye ders kitaplarında bu öğelere daha fazla yer verilmesine rağmen kültürel öğelerden daha fazla yararlanması gerektiği düşüncesi oluşmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültür aktarımı, Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitapları, Yabancı Dil Olarak Türkçe

1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı

1.1. Dil ve Kültür

İnsan toplumsal bir canlıdır. Bu nedenle insanlar birbirleriyle bildirişim kurmak zorundadırlar. Bildirişimin gerçekleşebilmesi için alıcı, verici ve iletinin olması gerekir. İletiyi ulaştırmanın çeşitli yolları vardır. Beden dili, resim, duman vb. birer bildirişim aracı olarak kullanılabilir; fakat hiçbiri insana dilin sunduğu sınırsız olanakları sağlayamaz. Dil, insanlar arasında bildirişimi en kısa ve kolay yoldan gerçekleştirir.

Aksan'a (1977: 13) göre dil, düşünce, duygu ve isteklerin bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü ve gelişmiş bir dizgedir. Dil insanların birbirleriyle bildirişim kurmalarını sağlar. İnsanlar dil sayesinde düşünür, algılar, eyleme geçer, kendilerini ifade eder, konuşur, bildirişimde bulunur (Erişkon,1996:5). Demirel'e (2007:2)göre ise dilin insanlar arasında bildirişim aracı olarak kullanılması dilin toplumsal bir işleve sahip olduğunu ortaya koymakta ayrıca dil o toplumla onun kültürü arasında ilişki kurma rolünü üstlenmektedir.

Dil bir düşünme aracıdır. İnsanlar, düşünce, duygu ve isteklerini dil yoluyla açıklarlar. Ancak dil olmadan da düşüncenin ve doğru ya da yanlış inançların olabileceği görüşünde olanlarla da karşılaşmaktadır (Russel, 1973:43). Buna karşın, dilin düşüncenin aynası olduğu görüşünü savunanlar düşüncelerin kavram birimi olan sözcüklerle oluştuğunu, kullanılan dilde ne kadar sözcük varsa düşüncelerin de ancak o kadar geliştirilebileceğini, beyindeki düşünce alanının genişliğinin ve derinliğinin dildeki sözcük sayısı ile doğru orantılı olduğunu belirtmektedirler (Demirel, 2007:2).

Dil insanların birbirleriyle bildirişim kurmalarını sağlar. İnsanlar dil sayesinde düşünür, algılar, eyleme geçer, kendilerini ifade eder, konuşur bildirişimde bulunur (Erişkon,1996:5). Demirel'e (2007:2)göre ise dilin insanlar arasında bildirişim aracı olarak kullanılması dilin toplumsal bir işleve sahip olduğunu ortaya koymakta ayrıca dil o toplumla onun kültürü arasında ilişki kurma rolünü üstlenmektedir.

Bu görüşlere göre, dilin insanlar arasında bildirişim sağladığı, sınırları olmayan, karmaşık bir düzeni olduğu, insanların duygu düşünce ve isteklerini açıkladığı, toplumla kültür arasında bir bağ kuran bir yapı olduğu söylenebilir.

Toplum ile kültür arasındaki ilişkiyi dil kurduğundan dolayı dilin kültürü aktarmada etkili olduğu açıktır. Bu nedenle kültür kavramını incelemekte yarar vardır.

Kültür farklı görüşlere göre betimlenebilen bir kavramdır. Bu nedenle kültür kavramının çok geniş kapsamlı bir anlamı bulunmaktadır. Kültür kavramı yabancı dil öğretiminin amaçladığı anlamda ele alınacak olursa. Kültür dini, sanatı, insanların yapıp ettiği her şeyi içine alan karmaşık bir varlık alanıdır. Gözle görülmeyen, elle tutulmayan bu bağları insanlar eğitimle öğrenir, dil ile kurar, sürdürür. Kültür toplumu oluşturan kişileri, onları bir arada tutan, birbirine bağlayan dil ve haberleşme

süreçlerini, sanatlarını, inançlarını, törelerini, hukuk ve yönetim kurumlarını, üretim ve tüketim düzenlerini içine alır (Güvenç, 2002: 14-15).

Bu görüşten yola çıkarak dil ve kültür arasındaki ilişkiyi açıklamak gerekirse, dil, en yalın biçimde insanlar arasında bildirişimi sağlayan bir araçtır. Bildirişimin gerçekleşmesi için bir bağlam, her bağlamın içinde de bir kültür ögesi bulunduğundan, dil kültürden ayrı düşünülemez.

Goode, Sockalingam, Brown ve Jones'a göre (akt. Cheung, 2001: 56) kültür, insan davranışı ve onu etkileyen düşüncelerini, insanın bildirişim becerisini, dilini, inançlarını, değerlerini, dini törenlerini, toplumda üstlendiği çeşitli rolleri, içinden geldiği ırkı ve dini ve sosyal grup davranışları kapsar.

En ilkel toplumdan en gelişmiş toplumlara kadar, bütün toplumların kendilerine göre birer kültürleri bulunur. Toplumların hayat karşısındaki tutum ve davranışlarında, yaşayışlarında, eğitim ve düşünce tarzlarında, yaratıcılıklarında farklılıklar bulunduğu için kültürler toplumdan topluma farklı ve çeşitli yapılarda bulunur. Bundan dolayı, bir kültür için vazgeçilmez önem taşıyan unsurlar, başka bir kültür için önemsiz sayılabilir. Toplumların ve dünyadaki milletlerin mozaik durumundaki farklı görünüşleri de genellikle kültür yapılarındaki bu farklılıktan kaynaklanmaktadır.

Ozil'e (1991: 95-96) göre yüzyıllar boyunca insanların birbirleriyle bildirişim kurabilmeleri, doğaya egemen olabilmeleri, kendilerini ve çevrelerini geliştirebilmeleri gibi çeşitli etkinliklerini sağlayan araçlardan biri de dildir. Her ulus, dilinin sunduğu olanaklardan yararlanarak, dilini kullanarak, geliştirerek tarih boyunca kendi benliğini, varlığını sergileyen bir kültür ortaya koyar. İnsan belli bir toplum içine doğar, genellikle de doğduğu toplumun dilini öğrenerek yetişir. İnsan yetiştiği toplumun dilini öğrenirken hem o toplumun düşünme etkinliğini hem de kültürünü elde eder, dilinin dünyaya bakışı, kültürü ve kavramlarıyla çevresini algılar, bu algılar yoluyla düşünme eylemini geliştirir, dilini yetkinleştirir, gelişen dili de düşünme yetkinliğini arttırır. Öyle ki, bir kültürün o toplumun bireyleri tarafından yaşatılabilmesi ve gelecek nesillere aktarılabilmesi için gerekli olan en önemli unsurlardan birisi dildir.

Abacıoğlu (2002: 5) dili kültürün bir aynası olarak nitelemektedir. Bu görüşe göre bir ulusun dilinin incelenmesiyle onun kültürü ve dünya görüşü aydınlatılabilir. Ulusların kendi toplumsal gereksinmelerine göre sözcük türettikleri, ulusal dillerin toplumca önemsenen alanlar ve dallara ilişkin olarak geliştiği ve zenginleştiği bilinmektedir. Örneğin Eskimolarda "kar" ile ilgili birçok farklı sözcük bulunurken farklı bir dilde bu kavram tek sözcük ile ifade edilebilmektedir. Bu da yaşam koşulları ve hayat tarzının kültüre, kültürün de dile etkisini açıkça gözler önüne sermektedir.

Bu bilgilere dayanarak, dilin kültürün bir parçası olduğu ve dil olmadan kültürün ifade edilemeyeceği söylenebilir. Dili olmayan bir kültür ya da kültürden etkilenmeden oluşan bir dil düşünülemez. Yeryüzünde geçmişten bu yana var olan dillerin tümü, tamamen kültürün ve düşünce yapısının ifadesi olarak ortaya çıkmıştır.

Herhangi bir kültüre ait değer yargıları ve düşünce yapısı dilin biçimlenmesini ve o dilin diğer dillerden farklı olmasını sağlamaktadır.

1.2. Yabancı Dil Öğretiminde Kültür Boyutu

Her kültürün ona kendi kimliğini kazandıran, kendine özgü bir dili vardır. Dilin içinde kültürün bütün özellikleri ve tarihsel, toplumsal tüm birikimleri bulunur. Bu nedenle “Dil öğrenmek o kültürü tanımadır.” (Kramsch: 1993).

Dilin yalnızca göstergeler dizgesi değil, aynı zamanda bir kültür demek olduğu kabul edilirse, dil öğrenimi ve öğretiminde kültür ögesini hiçbir zaman unutmamak gerekir. Aksi halde dil; tekdüze, mekanik ve sıkıcı gelecektir. Dildeki dizgeler içerisinde yer alan her göstergenin dış dünyada işaret ettiği bir gönderme alanı, bir dış dünya gerçekliği vardır ve bu gönderme alanı da kültürle ilgilidir. Göstergelerin anlamları da bu biçimde oluşmakta, kültür ögesi ile tamamlanmaktadır. (Asutay, 2003: 27) Bundan dolayı dilin biçimsel yapısının içinde bulunan anlamsal yapıyı kültür oluşturur, diyebiliriz.

“Yabancı bir dili öğrenmek bir dünyayı, yabancı bir kültürü de anlamak, tanımak demektir. Yabancı olanı anlamaya, çözümlenmeye çalışmak ise öğrenciye bilgi ve düşünce zenginliği kazandırarak onun dünyaya bakış ufkunu genişletir” (Tapan 1995: 156). Çünkü yabancı dil öğretimi tek başına sözcük ya da dilbilgisi öğretimi değil, aynı zamanda o dilin içinde geliştiği kültürün de öğretimidir. Öğrenci, bir yabancı dil öğrenirken o dilin kültürünü de öğrenmekte, daha sonra bu kültürü kendi kültürüyle karşılaştırmaktadır.

Cortazzi ve Jin (1999: 196) İngiltere’de yabancı dil öğretimiyle ilgili çoğu kaynağın 3 ana amaç üzerinde odaklandığını ifade etmektedirler. Bunlar:

1. “Dili öğrenen kişinin karşılaşılabileceği durumlarda kullanabileceği bildirişimsel yetiyi geliştirmek,
2. Dilin doğasına ve öğrenimine karşı bir farkındalık oluşturmak,
3. Yabancı kültürü iyice incelemek, yabancı kültürdeki insanlara karşı olumlu tutumlar geliştirmek.”

Ozil (1991: 96) ise bu noktayı şöyle açmaktadır: “Yabancı bir dili edinme, ana dilimizdeki kavramların, anlatımların karşılığını o dilde bulup kullanma değildir. Çeşitli toplumların dünya bakışlarına düşünme ve değer sistemlerine açılan bir kapıdır yabancı dil. Bir toplumun ya da bir toplumun bireylerinin çeşitli etkinliklerini, davranış biçimlerini kavrayabilmenin yolu, o toplumun dilini bilmekten öğrenmekten geçer.”

Yabancı dili öğrenen kişinin, öğrenilen dilin derinliklerindeki anlamları kavrayarak özümsemesi gerekir. Bunun sonucunda öğrencinin o dilin kültürünü öğrenebilmesi kolaylaşır. McKay’e (2000:7) göre sınıf ortamında kültürel öğelerin kullanımı öğrencilerin o dile karşı güdülenmesini artırır. Uchihara, (akt. Er, 2006: 5)Roswell Georgia “MimosaElementary School” da uygulanan Georgia İlköğretim

Okulu Yabancı Dil Program modelinde (ESFL: Georgia Elementary School Foreign Languages Model Program) (Bu modelde yabancı dil olarak öğrencilere Japonca öğretilmektedir) en önemli gelişmenin öğrencilerin başka dile ve kültüre karşı olumlu tutum geliştirmeleri olduğunu açıklamaktadır. Programda, öğrenciler Japonca yazmaya, Japon ürünlerine, lokantalarına ve Japon yaşayışına karşı büyük ilgi göstermişler, çevrelerindeki Japon lokantalarına gidip Japon yemekleri ısmarlayıp aynı okulda okuyan Japon arkadaşlarının evlerini ziyaret etmişler ve onların ulusal giysilerini giyip kültürleri hakkında yakından bilgi almışlardır. Japon kültürü hakkında bilgi veren çeşitli materyalleri de sınıfa getirip arkadaşlarıyla paylaşmışlardır. Bu sayede, öğrendikleri dilin kültürü hakkında da bilgi sahibi olarak yabancı dil öğrenen öğrenciler, dil öğrenmeye karşı hem daha çok güdülenmişler hem de daha başarılı bir dil öğrenme sürecinden geçmişlerdir.

Tomalin ve Stempleski'ye (1993: 89) göre kültür öğelerinin ders ortamına aktarılmasının nedenleri şunlardır:

- “Öğrencilerin her insanın davranışında kültürün etkisi olduğunu anlamalarına yardımcı olmak.
- Öğrencilerin yaş, cinsiyet, sosyal sınıf gibi değişkenlerin insanların konuşmalarında ve davranışlarında etkisi olduğunu anlamalarına yardımcı olmak.
- Öğrencilerin hedef kültürdeki ortak durumlarda gösterilen ortak davranışların farkına varmalarına yardımcı olmak.
- Öğrencilerin bazı sözcük ve tümceciklerin, kültürün bir sonucu olarak, hep aynı biçimde birbiri ardına geldiğinin farkına varmalarına yardımcı olmak.
- Öğrencilerin hedef kültürle ilgili genellemeleri nesnel gözle değerlendirmelerine yardımcı olmak.
- Öğrencilerin hedef kültürle ilgili bilgi toplama becerilerinin gelişmesine yardımcı olmak.
- Öğrencilerde hedef kültürle ilgili merak uyandırmak ve onların o kültürdeki insanlara empati duymalarını sağlamak”

Yabancı dil öğretiminde yukarıda belirtilen amaçların gerçekleştirilebilmesi için öğrenciye hedef dilin sosyal, kültürel yapısını, değer yargılarını, dünya görüşünü belirli ölçülerde benimseyebilmesine yardımcı olacak biçimde eğitim vermek gerekmektedir. Bu biçimde öğrenciye hedef dil sevdirilerek, öğrencinin dile ve kültüre olan ilgisi ve merakı arttırılmaya çalışılmalıdır. Kültür aktarımında asıl önemli olan nokta, öğrencinin kendi dilini ve kültürünü öğrendiği dil ile karşılaştırması ve bir bütün olarak değerlendirmesidir. Etkili bir kültür aktarımında öğrenci kendi kültürünü yadsımamakla birlikte yeni kültürün kimi özelliklerini tam olarak kabul etmeli, kimi özelliklerini ise belirli ölçülerde kabul edebilmelidir.

Yabancı dil öğretiminde kültürel öğelerin aktarılması günümüzde pek çok yabancı dil programlarında da yer almaktadır. Amerika Birleşik Devletleri Nevada Eyaleti Eğitim Bakanlığında Haziran 1997’de işveren temsilcileri, eğitimciler ve ailelerin katılımı ile görüşülüp kabul edilen “Yabancı Dil Öğretim Standartları”nda dil ve kültür ilişkisi hakkında da kararlar alınmıştır. Bu kararlardan bazıları şunlardır:

- Bütün öğrenciler farklı dilleri ve o dillere ait kültürleri öğreneceklerdir.
- Öğrenciler, başka dilleri ve kültürleri çalışarak kişisel eğitim seviyelerini yükselteceklerdir.
- Nevada’daki yabancı dil öğretmenleri hedef dilde akıcı bir biçimde konuşmak, öğretilen dilin kültürü hakkında bilgi sahibi olmak, yabancı dil öğretim tekniklerini bilmek ve bu beceriye sahip olmak zorundadırlar.
- İlköğretim üçüncü sınıf sonunda öğrenciler, öğrendikleri dil ile Amerikan kültürü arasındaki farklılıkları açıklayabilecek düzeye gelmelidir. (Örneğin; müzik, yemek alışkanlıkları, sanat, oyuncaklar vb).
- İlköğretim üçüncü sınıf sonunda kendini, öğrendiği dilin sözlü ve sözsüz bildirişimi ile (Bunlara jest, mimik ve vücut dili de dahildir.) ifade edebilmelidir.
- İlköğretim beşinci sınıf sonunda öğrenciler kültürel farklılıkların daha çok farkına varıp öğrendiği yabancı dilin Amerikan kültürüne katkısının farkına varabilmelidir (Nevada Foreign Language Standarts, 1999).

Bu kararlara göre yabancı dil öğretiminde amaç, öğrencinin yalnızca hedef dilin eğitimini alması değil, aynı zamanda hedef kültür konusunda da yetkin hale gelmesidir.

Kültür öğelerinin yabancı dil derslerine aktarımının nasıl olacağı da önemli bir konudur. Bundan dolayı Dunnett, Dubin ve Lezberg’e (1986: 157-160) göre yabancı dil sınıflarında kültür öğelerinin etkin biçimde aktarımında üzerinde durulması gereken bazı noktalar şunlardır:

- “Ders izlencesi hazırlanırken kültürel öğelerin aktarımına da tıpkı dilbilgisi ve sözcük öğretiminde olduğu gibi birincil derecede önem verilmelidir.
- Yabancı dil dersleri kültürel öğelerin aktarımını etkin kılacak zamanı sağlayacak biçimde düzenlenmeli ya da bu aktarım için ayrı dersler oluşturulmalıdır.
- Kültür konusu öğretmen yetiştirme programlarında özel olarak vurgulanmalıdır.
- Öğretmenler ders kitaplarını seçerken kültürel öğelerin başarılı bir biçimde verilip verilmediğini iyice incelemelidir.”

Demirel’e (1990: 26-27) göre yabancı dil öğretiminde uygulanması gereken genel ilkelerden bazıları şunlardır:

- Öğrencilerin yeni dil alışkanlıklarını sağlamasına yardımcı olunmak
- Hedef dili o dili ana dili olarak konuşan kişilerin konuştuğu gibi öğretilmek
- Öğretilen dilin kültürünü de öğretmeye çalışmak.

Yukarıdaki ilkelerden göz önüne alındığında, yabancı dil eğitiminde yok sayılmaması gereken en önemli konulardan birinin kültür öğretimi olduğu ortaya çıkar.

Yukarıdaki görüşlere göre kültürel öğeler gerektiği biçimde ders ortamına aktarılabilirdiği sürece şunlar gerçekleşecektir:

- Öğrenci kendi yaşantısından farklı bir yaşantı tarzını öğrenmek isteyecek, bu da derse güdülenmesini ve ilgi göstermesini kolaylaştıracaktır.
- Kendi kültürüyle yeni kültürü karşılaştıran öğrenci kendi kültürüne daha inceleyici bir gözle bakacak ve daha önce fark etmediği noktaları keşfedebilecektir.
- Dilin asıl amacı olan bildirişim sağlanacak ve daha da önemlisi hedef dili konuşan kişi ile ana dili olarak konuşan kişiler arasındaki bildirişimde empati duyma becerisi gelişmiş olan öğrenci yanlış anlamalarla karşı karşıya kalmayacaktır.

Kültür öğelerinin aktarımının yapılmadığı durumlarda ise bildirişimde bir takım sorunlar doğmaktadır. Bu sorunlar gülünç durumlara yol açabileceği gibi daha büyük problemlere de neden olabilmektedir. Lado (1986: 55-58) bu konuyla ilgili olarak verilebilecek şu örnek olayı vermektedir:

Amerika'da "s" harfini uzatarak uzun bir "sssssss" sesi çıkarmak bir olumsuzluk ifadesidir. Konuşmacıyı dinleyen topluluğun yapılan işi beğenmediğini gösterir. Fakat İspanyolca konuşan ülkelerde bu sessiz olunması için yapılan bir çağrı anlamını taşır. İspanyolca konuşan bir topluluk önünde, konuşmasının ortalarında "sssssss" sesini duyan Amerikalı bir yazar önce şaşırıp, dinleyicilerin kendisini protesto ettiğini düşünür, daha sonra bunun sessizliği sağlamak için kullanılan bir yöntem olduğunu anlar.

Brooks'a (1986:128) göre kültür öğeleri aktarılmazsa öğrencinin yabancı dili konuşması, kendi kültür çevresinden gördüğü kavramları farklı sembollerle dile getirmesinden başka bir şey olmaz. Bu nedenle yabancı dil öğrenen kişinin o dile tam olarak yetkin olması için sadece dilin yapısını bilmesi yeterli değildir. Öğrencinin, o dilin hitap, teşekkür, kabul etme, reddetme, önerme gibi kullanımları hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Öğrencinin kültüründe olan herhangi bir davranış, söz veya tonlama, öğrendiği dilde farklı olarak algılanabilir. Öğrenci hem dilsel hem de kültürel yapıları öğrendiği sürece o dilde yetkin olabilir. Bundan dolayı yabancı dil derslerinde öğrenilen dilin kültürel öğelerinin aktarımı gereklidir.

2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Ders Kitaplarında Kültür Boyutu

Yabancı dil öğretiminin temelini oluşturan ders kitapları, kültür aktarımının önemli unsurlarından biridir. Bu ders kitapları, her şeyden önce uygun bir dille hedef dilin kültürünü içermeli, kültürle ilgili önyargılardan arınmış etkinlikler sunmalıdır (Haley; Austin, 2004). Çünkü metinler yoluyla gündelik yaşamının daha iyi kavranması ve öğrencinin içinde yaşadığı topluma uyum sürecini hızlandırması kolaylaşacaktır. Bu da yabancı dilin daha etkin kullanımını sağlayacaktır. Ders kitaplarının yabancı dil öğretiminde farklı görevleri vardır. Cortazzi ve Jin'e (t.y.:199-200) göre ders kitapları yabancı dil öğretiminde 7 değişik görevi üstlenebilir:

- Bir öğretmen olabilir, çünkü öğrencilere hedef dilin kültürü hakkında doğrudan bilgi sağlar.
- Bir rehber olabilir, çünkü öğretmen ve öğrencilere işlenecek ders konularını sunar ve daha önceki derslerin özetlerini verir.
- Bir kaynak olabilir, çünkü bir ders kitabı tamamen her şeyi kapsayamaz, içinden uygun parçalar seçilip konu genişletilmelidir.
- Bir eğitmen olabilir, çünkü adım adım yapılan açıklamalarla tecrübesiz öğretmenlerin sadece dil konusunda değil kültür konusunda da eksiklerini tamamlamalarını sağlar.
- Bir otorite olabilir, çünkü uzmanlar tarafından yazılmış olup gerçek ve geçerlidir.
- Beceriye azaltıcı bir yönü olabilir, çünkü ders kitaplarına aşırı bağımlı hale gelen öğretmenler yaratıcılıklarını kaybeder ve kitaba eleştirel açıdan bakamazlar.

Bu ders kitaplarının içerisinde yabancı kültürden birçok öğeler bulunmakla birlikte bunların öğrencinin gereksinimlerini karşılaması da önemlidir. Polat'a (1990: 79) göre herkesin ilgi alanı farklı olduğu için yabancı dil öğretiminde dersler her öğrencinin ilgisini çekebilecek konular içermelidir. Bunun için derslerin temel yaşam deneyim alanları esas alınarak işlenmesi gerekir. Bu nedenle ders kitaplarındaki konular seçilirken gereksinim çözümlemesi yapılması kitabın etkin bir biçimde kullanılmasını sağlar.

Ders kitaplarına kültür aktarım aracı olarak bakıldığında ders kitaplarının kültürü öğretici rolünü üstlendiği görülür. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de ders kitaplarının bu rolü üstlenmesi gerekir.

3.Yöntem

Araştırmamızda yöntem olarak doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi resmi ya da özel kayıtların toplanması, sistematik olarak incelenmesi ve değerlendirilmesi ile yapılır (Ekiz, 2009). Araştırmamızda doküman olarak yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarından *İstanbul* adı ders kitabı kullanılmıştır.

3.1.Sınırlılıklar

Araştırma, İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi başta olmak üzere bazı üniversitelerin yabancılara Türkçe öğretimi merkezlerinde ders kitabı olarak kullanılan *İstanbul* yabancılar için Türkçe öğretim setinin A1, A2, B1 ve B2 seviyesi ders kitapları ile sınırlıdır.

3.2.Uygulama

Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Sınıflandırılması gereğince yabancı dil öğretim kitapları; temel dil seviyesindeki kullanıcılara yönelik A1 ve A2, orta dil düzeyindeki kullanıcılara yönelik B1 ve B2, ileri dil düzeyindeki kullanıcılara yönelik de C1 ve C2 seviyelerinde hazırlanır. Bu doğrultuda hazırlanan yabancılar için Türkçe öğretim kitapları da dil öğretimini gerçekleştirebilmek için içeriğinde kültürel öğelere yer vermek durumundadır. Fakat seviyelerden dolayı, bu kültürel öğeler bazılarında daha temel ifadelerle sunulurken bazılarında da biraz daha örtük ifadelerle sunulur.

A1 ve A2 seviyesi, bir dili öğrenmek isteyen temel dil düzeyindeki kullanıcılara yönelik olduğu için kültürel aktarım da doğrudan ifadelerle olur. B1 ve B2 seviyesi de orta dil düzeyindeki kullanıcılara yönelik olduğu için, kültürel aktarım bazen doğrudan bazen dolaylı olarak sunulur. C1 seviyesinde ise kültürel aktarımın boyutu daha da derinleşir.

Çalışmada; derin bir şekilde kültürel aktarımın gerçekleşmesi boyutu yani C1 seviyesindeki kitapların incelenmesi, başka bir çalışmaya bırakılıp, temel ve dil düzeyindeki kullanıcılara yönelik olarak kültürel öğelerin doğrudan veya hedef kazanım şeklindeki dolaylı aktarımları incelenmiştir. Bu sebeple A1 ve A2 seviyesi ayrı bir kategoride “doğrudan kültürel aktarım” şeklinde, B1 ve B2 seviyesi ise hedeflenen kazanım yoluyla “dolaylı kültürel aktarım” şeklinde değerlendirilerek iki tablo halinde incelenmiştir.

Çalışmada, kültürel öğeler belirlenerek sınıflama yoluna gidilmiştir. Bu sınıflama yapılırken daha önce yapılan araştırmalar ve “Somut Olmayan Kültürel Miras”taki gibi sınıflandırmalar da (Lundberg, 1970; Oğuz, 2004; Okur, 2013) dikkate alınarak bu çalışmanın araştırmacıları tarafından 7 ana başlık altında alt başlıklara ayrılmıştır. Belirlenen kitaplarda ana başlıklar ve alt başlıklardaki kültürel öğeler belirlenerek tablolara listelenmiştir.

Tablo 1’de verilen bu kültürel öğeler Bulgular ve Yorumlar bölümünde ise A1, A2, B1 ve B2 seviyelerindeki kitaplarda belirlenmiş ve ayrı ayrı tablolaya dökülerek yorumlanmıştır.

Alt öge	1.GÜNLÜK YAŞAM	2.KİŞİLER ARASI İLİŞKİLER	3.DEĞERLER VE EĞİTİM	4.EDEBİYAT-SANAT ve MÜZİK	5.GELENEKLER VE FOLKLOR	6.SOSYAL YAŞAM	7.COĞRAFYA VE MEKAN
a	Yiyecek-içecek	Kişiler	Değerler	Edebiyat	Özel günler ve Gelenekler	Moda	Yer (iller ve/veya diğer yerleşim yerleri)
b	yemek zamanları, sofrada adabı	Selamlaşma ifade ve davranışları	Eğitim	Müzik	Sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler	Yasaklar	
c	Resmi tatilleri-çalışma zamanları	Aile yapıları ve ilişkileri, kuşaklar arası ilişkiler	Dil ve Tarih Bilinci/Sevgisi	Sanat	Dini kurallara dayalı davranışlar	Alkış ve güzel hareketler	
d	Boş zaman etkinlikleri, hobileri,	Politik ve dinsel gruplar arası ilişkiler	Diğerleri	Gösteri sanatları	Doğum, evlilik gelenekleri	Diğerleri	
e	Karşılıklı konuşmalarda yaşa, cinsiyete, yakınlık derecesine, sosyal statüye, resmîyete göre kullanılacak sözler ve kalıplar	Konuk etme-ikram ve hediyeler		El sanatları geleneği	Festivaller, törenler, kutlamalar		
f	Yeme ve içme alışkanlıkları	Diğerleri		Diğerleri	Danslar		
g	Oyunlar				Toplumsal uygulamalar, ritüeller, bâtıl inançlar		
h	Spor				Halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar		
i	Müzik				Diğerleri		

Tablo 1: Metinlere Yansıyan Kültürel Öge ve Alt Ögeler

4. Bulgular ve Yorumlar

4.1. A1 ve A2 Seviyesindeki Kitaplara Dair Bulgu ve Yorumlar

Tablodan da anlaşılacağı gibi, A1 ve A2 seviyesinde kültürel aktarıma fazla yer verilememiştir. Bazı alt öğelere hiç yer verilmediği görülmüştür. Bu seviye, Türkçe bilmeyenleri ve temel öğrencileri kapsadığı için kitaplarda da temel dil becerilerine etkinliklere ve uygulamalara ağırlık verilmiştir.

Tablo 2: İstanbul Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı A1 ve A2 Seviyesi Kitaplardaki Kültürel Aktarım Tablosu

Alt Öge	Doğrudan Kültürel Aktarım (A seviyesi)	Kitaptaki Yeri Seviye- sayfa
	Kültürel Öğelerin Aktarılış Şekli	
1a	<i>Ekmeğin arasına köfte veya balık, midye koyarlar. Bu yemeğe "Ekmek arası balık" "ekmek arası köfte" derler. Seyyar satıcılar bunları kent sokaklarında satarlar.</i>	A2-99
1a	<i>Lahmacun, Güneydoğu Anadolu'da yaygın bir yiyecek türüdür...Geleneksel bir başka ayaküstü yiyecek türü kumpirdir... Ayrıca, ayaküstü yiyeceklerin arasında balık, midye ve köfte vardır. ..Simit, kentlerde en yaygın, geleneksel, ekonomik bir yiyecektir.</i>	A2-99
1c	<i>Türkiye'de mağazalar genellikle 09.00'da açıktır. Kapalı gün yoktur.</i>	A1-34
1c	<i>Türkiye'de iki dinî ve dört millî bayram vardır. Bu günler resmî tatildir. Bankalar, okullar gibi resmî kurumlar kapalıdır.</i>	A1-70
2c	<i>Türkiye'de birçok kişinin büyük bir ailesi var.</i>	A1-62
2e	<i>Bayram günü insanlar anneanne, babaanne ve dede gibi büyük akrabalarını ziyaret ediyorlar ve onların ellerini öpüyorlar. Küçük çocuklar büyüklerin ellerini öptükten sonra büyükler onlara hediyeler veriyor.</i>	A1-70
4d	<i>Karagöz, Türkiye'deki eski ve önemli bir gölge oyunudur. İnsanlar eğlenmek için Karagöz oyununa giderler. Bu oyunda kuklacı kuklaları bir perdede oynatır.</i>	A2-78
4d	<i>Batı Anadolu'nun her yerinde "Zeybek" türündeki oyunlar görülür. Tek kişi ya da birkaç oyuncunun çember şeklinde dizilmesiyle oynanır. Zeybek, cesur bir adamı temsil eder.</i>	A2-92

5a	<i>Dinî bayramlar Ramazan ve Kurban Bayramı'dır. Türkiye'de millî bayramlar 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ve 30 Ağustos Zafer Bayramı'dır.</i>	A1-70
5a	<i>Türkiye'de mayıs ayının ikinci pazar günü anneler günüdür.</i>	A1-73
5d	<i>Türkiye'de gelin, düğünden bir gün önce "kına gecesi" yapıyor. Bu gecede sadece kadınlar oluyor ve türkü eşliğinde ellerinde kınalarla gelinin etrafında dönüyorlar. Kınayı kaynana yakıyor. Düğünde de gelin, ayakkabısının altına bekârların isimlerini yazıyor. Düğün sırasında bir kişinin ismi ayakkabıdan çabuk silinirse insanlar "O kişi en erken evlenecek." diye düşünüyorlar.</i>	A1-89
5d	<i>Kız isteme merasimlerinde kahve içerler.</i>	A2-48
5e	<i>Kutlamalarda öğrenciler şiirler okuyor, dans ve spor gösterisi yapıyor ve marşlar söylüyorlar. Bu bayramları insanlar her şehirde büyük stadyumlarda kutluyor. Bu kutlamalara bütün halk katılıyor. Bayramda insanlar özel yemekler yapıyorlar ve o gün bütün aile beraber o yemekleri yiyor.</i>	A1-70
5e	<i>Türk dünyasında her sene insanlar Hıdrellez'i kutluyor. 6 Mayıs'ta insanlar büyük bir kutlama yapıyorlar. Ayrıca bir kâğıda ev, araba, mezuniyet, evlilik gibi dileklerini yazıyorlar ve bu kâğıtları gül ağacına asıyorlar. Gece sonunda bu kâğıtları insanlar, denize veya nehre atıyorlar.</i>	A1-76
7	<i>Ağva sahilinde insan şeklinde beyaz bir kaya vardır. Bu kayanın adı "Gelin Kayası"dır.</i>	A2-64
7	<i>İstanbul'da vapurla hoşça vakit geçirmek için pek çok yol var. Şehrin kalabalığından kaçmak için en uygunu, Boğaz veya Adalar hattı . Ayrıca Kadıköy-Karaköy veya Beşiktaş-Karaköy hatlarını deneyebilirsiniz.</i>	A2-89
7	<i>Yağmurlu ve soğuk bir günde, hem sıcacık ve kuru hem de renkli ve cazibeli bir yer Kapalıçarşı.</i>	A2-89
7	<i>Taksim Meydanı, İstanbul'un sembolü ve tüm şehrin en önemli buluşma noktası.</i>	A2-89
7	<i>"Dünyanın en güzel yerlerinden biri Boğaziçi'dir"</i>	A2-89

4.1.1. Günlük Yaşam ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Kitapta, günlük yaşamla ilgili olarak Türk yemeklerine ve Türklerin çalışma saatleri, resmi tatillerine yönelik metin, uygulama ve alıştırmalara yer verilmiştir.

4.1.2. Kişiler Arası İlişkiler ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Kitapta, kişiler arası ilişkiler ile ilgili olarak aile yapısına ve özel günlerdeki ziyaret ve hediyeleşmelere yönelik metin, uygulama ve alıştırmalara yer verilmiştir.

4.1.3. Değerler ve Eğitim ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Bu alt öge ile ilgili olarak metin, alıştırmaya veya uygulamaya yer verilmemiştir. Fakat bu alt ögeyi kapsayabilecek uygulamalar başka alt ögeler başlığında değerlendirilmiştir.

4.1.4. Edebiyat-Sanat ve Müzik ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Kitaplarda, edebiyat-sanat ve müzikle ilgili olarak fazla metin, alıştırmaya veya uygulamaya yer verilmemiş, sadece A2 kitabında Karagöz ve Zeybek adlı oyunlara yer verilmiştir.

4.1.5. Gelenekler ve Folklor ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Kültürel öğelerin aktarımı bakımından en fazla aktarımın olduğu bu bölüm için kitaplardaki metin, alıştırmaya veya uygulamalarda özel günlere ve bu günlerdeki geleneksel etkinliklere yer verilmiştir.

4.1.6. Sosyal Yaşam ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Bu seviyedeki kitaplarda bu alt öge ile ilgili olarak metin, alıştırmaya veya uygulamaya yer verilmemiştir.

4.1.7. Coğrafya ve Mekân ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Kitaplarda coğrafya ve mekân ile ilgili olarak genelde İstanbul'daki değişik yerler tanıtılmıştır.

4.2. B1 ve B2 Seviyesindeki Kitaplara Dair Bulgu ve Yorumlar

Tablodan da anlaşılacağı gibi B1 ve B2 seviyesinde, A1 ve A2 seviyesine göre daha fazla kültürel aktarım öğelerine ait metin, alıştırmaya ve uygulamalara yer verilmiştir. Bu seviye, orta dil düzeyindeki kullanıcılara yönelik olduğu için hedef kitle temel seviyede Türkçe bilgisine sahiptir. Dolayısıyla temel Türkçeyi geliştirmek için kültürel öğelere önceki seviye kitaplarına göre daha yoğun bir şekilde yer verilerek Türkçenin öğretimi hedeflenmiştir.

Bu seviye kitaplarında kültürel aktarım bazen doğrudan bazen de dolaylı şekilde yapılmıştır. Önceki seviye kitaplarında Türkçeyi bilmeyen bir kitle olduğu için kültürel aktarıma az yer verilmiş, yer verilenler ise doğrudan anlatımlarla aktarılmıştır. Bu seviyede ise Türkçeyi bilen bir kitle olduğu için, hedef kitleye Türk kültürüne ait bazı öğeler doğrudan anlatımlarla aktarılmış, bazılarında ise kazanım yoluyla dolaylı

bir şekilde aktarılmaya çalışılmıştır. Aşağıdaki tabloda, doğrudan yapılan aktarımlar eğik yazıyla belirtilmiştir. Diğer aktarımlar ise araştırmacılar tarafından yorumlanarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 2: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı B1 ve B2 Seviyesi Kitaplardaki Kültürel Aktarım Tablosu

Alt Öge	Dolaylı Kültürel Aktarım (B1 ve B2 seviyesi)	Kitaptaki Yeri Seviye-sayfa
	<i>Kültürel Öğelerin Aktarılış Şekli (Kazanım Yoluyla)</i>	
1a	Türkler için çay vazgeçilmez içecektir... Türkler mutlaka her yemekten ve her işten sonra çay içerler.	B2-11
1a	<i>Kokoreç, hamsi veya döner gibi yerel tatları mutlaka deneyin.</i>	B1-19
1a	Türk kahvesi çok meşhurdur.	B2-79
1a	Türkler mangal yapmaya da bayılırlar ve bu konuda çoğu Türk erkeği uzmandır.	B2-99
1a	<i>Türkiye de iyileşmek için adaçayı, ihlamur vb. şifalı bitkiler kaynatılarak içilir.</i>	B1-102
1a	Türklerin kebab, baklava gibi yerel yemekleri vardır.	B1-42
1a	Kokoreç, hamsi gibi yerel tatları vardır.	B1-19/100
1a	Hasta olan birine çorba pişirilir...Her yemekten önce çorba içilir ve daha sonra ana yemek yenir.	B1-94/97, B2-57/106
1c	Pazar günleri resmi tatildir, o gün işe gidilmez.	B2-87
1d	<i>Türkler futbol konusunda çok fanatiklerdir. Futbolu çok severler.</i>	B1-19
1d	Sinemaya gitmek, maç izlemek, piknik yapmak, müzik dinlemek, spor yapmak Türklerin boş zamanlarda yaptıkları şeylerdir.	B1-45/105, B2-82/106/107
1e	Kendisinden yaşça büyük olan kız kardeşlere 'abla' diye seslenilir.	B2-21
1g	Türkler arasında okey ve tavla (özellikle boş zamanlarda-tatillerde) yaygın oyunlar arasındadır.	B2-20
1h	Türkler sportif faaliyetlerde bulunmayı çok sever... En çok tercih edilen spor dalı futboldur... Futbol, Türkler arasında fanatikliğe varacak kadar çok sevilir.	B1-19/100
1i	Müzik dinlemek Türkler arasında yaygındır. Türkler 'Müzik ruhun gıdasıdır' sözünü benimsemişlerdir. Bu söze benzer olarak da İkinci Beyazıt Hastanesi (Edirne Şifahanesi) kurulmuş ve burada müzikle tedavi uygulaması yapılmıştır.	B2-56
2b	<i>Türk erkekleri selamlaşırken birbirini öper. Fırsat olursa sizi de öper.</i>	B1-19

2c	<i>Türklerde aile önemli bir kurumdur ve aile bağları kuvvetlidir... Türk toplumunda aile çekirdek aile ve geniş aile olarak 2'ye ayrılır. Türk toplumunda genelde küçük yerleşim yerlerinde geniş aile kentsel yerleşim yerlerinde ise çekirdek aile yapısı görülür.</i>	B1-32/74/81, B2-45/55/88/89
2d	<i>Türklerde dini hoşgörü vardır. Meryem Ana evinde Müslümanların ibadet yapabilmesi için bir oda bulunmaktadır.</i>	B2-16
2d	<i>Politik konular hakkında konuşurken dikkatli olun, hatta konuşmayın.</i>	B1-19
2e	<i>Türkler misafirleri için çay, börek vb. yiyecekler hazırlayarak hazırlık yaparlar.</i>	B1-97
2e	<i>Çocuklar misafirlere kolonya ve çikolata ikram ederler.</i>	B1-97
2e	<i>Türklerde misafire hal hatır sormadan kahve getirilmez... Aksinin yapılması misafirin hemen gitmesinin istendiğini gösterir... Misafir yeni eve gidiyorsa ev hediyesi getirir.</i>	B1-97
3a	<i>Türklerin dini bayramları vardır ve bu bayramlarda akraba ziyaretleri yapılır. Dargın olanlar barışır. Bayramlarda şimdi ise tatile gidiliyor.</i>	B1-14/86, B2-27/93
4a	<i>Türk edebiyatının önemli temsilcilerinden biri Orhan Veli'dir</i>	B2-51
4a	<i>Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın kaleme aldığı 'Marifetname' isimli eserde insanların dış görünüşüne bakarak kişilikleri hakkında bir takım yargılara varılabileceği belirtiliyor.</i>	B2-45
4a	<i>Nasrettin Hoca, Türk Edebiyatının mizahi temsilcilerinden biridir.</i>	B2-70
4a	<i>Evliya Çelebi'nin seyahatnamesi Türkler hakkında coğrafi ve kültürel anlamda birçok bilgi vermektedir.</i>	B2-19
4c	<i>Ünlü şair Sunay Akın'ın kurduğu oyuncak müzesi çok ilgi görmüştür.</i>	B2-39
4c	<i>Mimar Sinan'ın Mihrimah Sultan için yaptırdığı Mihrimah Cami önemli eserlerden biridir.</i>	B2-81
4d	<i>Hacivat ve Karagöz oyunları Türkler arasında çok eskilerden beri izlenen bir türdür.</i>	B2-94
5a	<i>Türkiye de ramazan aylarında geleneksel bir meslek olan ramazan davulculuğu mesleği yapılır.</i>	B1-36
5c	<i>Türkiye de ezan sesi sokaklara hâkim olup insanları büyüler.</i>	B1-16
5d	<i>Türk toplumunda evlilik yaşı kızlarda en az 15, erkeklerde ise en az 17'dir. 18 yaş altı evlilikler anne babanın izniyle yapılır... Türk Medeni Kanununa göre akıl hastaları ve yakın akrabalar evlenemez.</i>	B1-89
5g	<i>Türk evlerinde, içeriye girerken kapıda ayakkabı çıkarmak gerekir.</i>	B1-19
5g	<i>Türkler arasındaki bâtil inançlara göre; sağ gözünüz oynarsa iyi bir haber, sol gözünüz oynarsa kötü bir haber alacaksınız. Birisine eliniz ile makas veya bıçak verirsiniz, onunla kavga edersiniz. Eğer dört yapraklı yonca bulursanız, mutlu olursunuz. Eğer gece tırnak keserseniz, hasta olursunuz.</i>	B1-105

5h	Akik, aytaşı, yeşim gibi taşlar Türkler arasında sağlık problemlerinin çözümünde kullanılır.	B1-46
5i	Hamam, Osmanlı'da kadınlar arasında önceleri güzellik merkezi amaçlı kullanılırken Finlilerde ise şifa merkezi olarak kullanılmaktadır.	B1-50
6d	...çünkü biliyorsunuz ki bazı ev sahipleri bekâra ev vermeyerek aileyi tercih ediyorlar.	B1-9
6d	Türkler emekli olunca rahat bir hayata kavuşmayı ve bir yazlık alıp ömürlerinin geri kalanını orada geçirmek hayalini kurarlar.	B2-15
7	Temiz sokaklar, muhteşem deniz havası, tarihî binalar ve modern binalar... İstanbul...	B1-16
7	Kapalıçarşı, Yere Batan Sarnıcı, Süleymaniye Cami'si İstanbul'un en çok turist çeken yerleri arasındadır.	B2 43
7	Peri Bacaları	B2-74
7	Beyoğlu, İstanbul'un en kalabalık ilçelerinden biridir.	B2 84
7	Türkiye de yapışik binaların hâkim olduğu bir mimarı sıkça kullanılır.	B1-16
7	Çemberlitaş hamamı sık uğranılan ve turistik mekânlardan biridir.	B2 10

4.2.1. Günlük Yaşam ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Kitaplarda, günlük yaşamla ilgili olarak Türk yiyecek ve içeceklerine, resmi tatillerine, boş zamanlarında ve severek yaptıkları şeylere, aralarındaki hitaba yönelik metin, uygulama ve alıştırmalara yer verilmiştir.

4.2.2. Kişiler Arası İlişkiler ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Kitaplarda, kişiler arası ilişkiler ile ilgili olarak selamlaşma davranışlarına, aile yapısına, politik ve dinsel gruplar arası ilişkilere, özel günlerdeki ziyaret ve hediyeleşmelere yönelik metin, uygulama ve alıştırmalara yer verilmiştir.

4.2.3. Değerler ve Eğitim ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Bu alt öge ile ilgili olarak sadece, Türklerin dinî bayramlara karşı önceki ve şimdiki bakış açıları aktarılmıştır. Ayrıca bu alt ögeyi kapsayabilecek uygulamalar başka alt ögeler başlığında değerlendirilmiştir.

4.2.4. Edebiyat-Sanat ve Müzik ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Kitaplarda, edebiyat-sanat ve müzikle ilgili olarak edebiyat ve sanata dair aktarımlara yer verilmiştir. Bu aktarımlarda da edebiyata yönelik aktarımlar fazla olup ayrıca çocuklar için oyuncak müzesine, Mimar Sinan'ın eserine ve seyirlik oyununa da yer verilmiştir.

4.2.5. Gelenekler ve Folklor ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Kitaplarda, özel günler ve gelenekler, dini kurallara dayalı davranışlar, toplumsal uygulamalar, doğum ve evlilik gelenekleri, doğa ile ilgili uygulamalara yönelik aktarımlara yer verilmiştir.

4.2.6. Sosyal Yaşam ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Bu seviyedeki kitaplarda bu alt öge ile ilgili olarak metin, alıştırma veya uygulamalara az yer verilmiştir. Bunlar ise kitaplara “bekara kiralık ev vermemek, emeklilikteki hayaller” şeklinde metinler veya alıştırmalar olarak yansıtılmıştır.

4.2.7. Coğrafya ve Mekân ile İlgili Kültürel Aktarımlar

Kitaplarda coğrafya ve mekân ile ilgili olarak bu kitaplarda da ağırlıklı olarak İstanbul’daki değişik yerler, Türkiye’nin genel yerleşim yapısı hakkında bilgi aktarımı ve Kapadokya’yı tanıtan metin, uygulama ve alıştırmalara yer verilmiştir.

4.3. A1, A2, B1 ve B2 Seviyesindeki Kitaplarda Kültür Aktarımının Dağılımına Dair Bulgu ve Yorumlar

Tablodan da görüleceği gibi B1 ve B2 seviyesindeki kültür aktarımı A1 ve A2 seviyesine göre daha yoğun şekilde kendisini göstermiştir.

Her iki kitap kendi arasında kıyaslandığında; A1 ve A2 seviyesinde 19 kültürel aktarıma yer verilmiş ve %30’luk bir oranı temsil ederken, B1 ve B2 seviyesinde ise 45 kültürel aktarıma yer verilerek %70’lik bir oranı temsil etmiştir.

Diğer alt ögeler de karşılaştırıldığında B1 ve B2 seviyesindeki kültür aktarımının yoğun olduğu görülmektedir. B1 ve B2 seviyesinin A1 ve A2 seviyesine göre bu yoğunluk alt sınıf ögelere göre kıyaslanacak olursa; günlük yaşama ait ögelerde %79’a %21, kişiler arası ilişkilere ait ögelerde %78’e %22, değerler ve eğitimde %100, edebiyat-sanat ve müzikte %78’e %22, gelenekler ve folklorda %54’e %46, sosyal yaşamda %100, coğrafya ve mekânda %55’e %45 şeklinde görülmektedir.

Kitapların (seviye) kendi içlerindeki dağılımlarına bakıldığında;

A1 ve A2 seviyesinde yoğunluğun en çoktan aza doğru *gelenekler ve folklor* %31, *coğrafya ve mekân* %26, *günlük yaşam* %21, *kişiler arası ilişkiler* ve *edebiyat-sanat ve müzik* %11 şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kitaplarda *değerler ve eğitim* ile *sosyal yaşama* ait aktarıma rastlanılmamıştır. Fakat diğer alt ögelerdeki aktarımların bazıları bu alt ögelerde de değerlendirilebilir.

B1 ve B2 seviyesinde yoğunluğun en çoktan aza doğru *günlük yaşam* %33, *kişiler arası ilişkiler*, *edebiyat-sanat ve müzik* ve *gelenekler ve folklor* %16, *coğrafya ve mekân* %13, *sosyal yaşam* %4, *değerler ve eğitim* %2 şeklinde olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Kültür Aktarımının İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabında (A1, A2, B1 ve B2 Seviyeleri) Dağılımı

Kültürel Ögeler	A Seviyesi		B Seviyesi		Toplam		Kültürel Ögeler	A Seviyesi		B Seviyesi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%		n	%	n	%	n	%
1. Gümlük Yaşam	a	2		8			4.EDEBİYAT-SANAT ve MÜZİK	a			4		
	b	2						b					
	c			1				c			2		
	d			2				d	2		1		
	e			1				e					
	f							f					
	g			1			TOPLAM	2	11/22*	7	16/78*	9	14
	h			1			5.GELENEKLER VE FOLKLOR	a	2		1		
	i			1				b					
	j							c			1		
TOPLAM	4	21/21*	15	33/79*	19	30		d	2		1		
2.KİŞİLER ARASI İLİŞKİLER	a							e	2				
	b			1				f					
	c	1		1			g			2			
	d			2			h			1			
	e	1		3			i			1			
	f						TOPLAM	6	31/46*	7	16/54*	13	20
TOPLAM	2	11/22*	7	16/78*	9	14	6.SOSYAL YAŞAM	a					
3.DEGERLER VE EĞİTİM	a			1				b					
	b							c					

c							d			2			
							TOPLAM			2	4/100*	2	3
d							7.COĞRAFYA VE MEKÂN	5	6				
b													
c													
d													
e													
f						TOPLAM	5	26/45*	6	13/55*	11	17	
TOPLAM			1	2/100*	1	2	GENEL TOPLAM	19	30*	45	70*	64	100

*İki kitabın kendi arasında kıyaslanmasındaki oranları göstermektedir.

5. Sonuç

Dil öğrenmek sadece gramer kurallarını öğrenmekle gerçekleşmez. Yabancı bir dili öğrenmenin en güzel yolu kültür aktarımı ile gerçekleşir. Çünkü kültür, bir milletin her şeyini kapsar. Bir dili öğrenmek için de dili konuşan topluluğun her şeyini bilmek gerekir: Tarihini, coğrafyasını, yaşantısını, değerlerini, yemeklerini, vs.

Dil öğretimini gerçekleştirirken bu kültürel öğelerin malzeme olarak kullanılması gerekir. Diğer türlü, dil öğretimi değil de kuralların ezberlenmesi gerçekleşir. Bu da zamanla unutulmaya sebep olur.

Bu araştırmada da görüldüğü üzere, temel başlangıç seviyesindeki kitaplarda kültürel öğelere az yer verilmiştir. Türkçenin temel kuralları verilmiş, örnekler ve uygulamalarda ise kültürel öğelerden yararlanılmıştır ama yeterince yararlanılamamıştır. Özellikle kitaptaki son ünitelerin etkinlik ve uygulamalarında kültürel öğelere ağırlık verilebilirdi.

Kültürel öğeler kullanılırken, eşit bir dağılıma da dikkat edilmelidir. Bu çalışma kapsamında oluşturulan kültürel öğelerin sınıflandırılmasına göre özellik A seviyesi kitaplar incelendiğinde, bazı kültürel öğelere hiç yer verilmediği görülmüştür. Elbette, Türkçeyi temel seviyede öğrenenlere Türk tarihinden, eğitim anlayışından gibi çok özel konulardan örnekler verilemeyebilir ama konuların içine basit olarak kültür öğelerine dair eklemeler yapılarak ünitelerde bu öğeler sunulabilir.

Kültürel öğelerin dengeli dağılımına özellikle orta ve üst seviye kitaplarında daha fazla dikkat edilmelidir. Bu kitaplardaki metin, etkinlik ve uygulamalar

aracılığıyla, Türkçeyi öğrenen biri Türklerin, yaşantısını, zevklerini, hassasiyetlerini, değerlerini de bilmelidir.

Sonuç olarak, yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarında, temel seviye kitaplarında kültürel öğelere fazla yer verilmeyebilir fakat verilen kültürel öğelerin dağılımına dikkat edilmelidir. Orta ve üst düzey seviyelerinde ise kültürel öğelere daha fazla yer verilmelidir. Yine bu seviye kitaplarında da kültürel öğelerin dağılımına dikkat edilmelidir.

Bu bağlamda *İstanbul* Yabancılar için Türkçe ders kitapları değerlendirildiğinde; temel seviye kitaplarında kültürel öğelerden az yararlandığı tespit edilmiş, orta seviye ders kitaplarında bu öğelere daha fazla yer verilmesine rağmen kültürel öğelerden daha fazla yararlanması gerektiği düşüncesi oluşmuştur.

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan: (1977), *Her Yönüyle Dil. Ana Çizgileriyle Dilbilimi I*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ASUTAY, Hikmet: (2003), “Yabancı Dil Öğretiminde Kültür Bağlamı ve Öteki Dil”, Ankara Üniversitesi (TÖMER) Dil Dergisi, 118. Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, s.26-29.
- BROOKS, Nelson: (1986), *Culture in the Classroom*, CultureBound, Ed. Joyce Merrill Valdes, Cambridge, Cambridge University Press, pp. 123-129.
- CHEUNG, C.: (2001), “The Use of Popular Culture as a Stimulus to Motivate Secondary Students' English Learning in Hong Kong”, *ELT Journal*, Volume 55/1, January 2001, Oxford University Press.
- CORTAZZI, Martin ve LIXIAN, JIN: (1999), “Cultural Mirrors”, *Culture in Second Language Teaching and Learning*, Ed. by. Eli Hinkel, Cambridge, Cambridge University Press, pp. 196-219.
- DEMİREL, Özcan : (1990), *Yabancı Dil Öğretimi*, 2.bs., Ankara , Usem Yayınları.
- DEMİREL, Özcan: (2007), *Yabancı Dil Öğretimi*, 3.bs., Ankara, Pagem Yayıncılık.
- DUNNETT, Stephen C., FRAIDA Dubin ve AMY, Lezberg: (1986): “English Language Teaching from an Intercultural Perspective”, *CultureBound*, Ed. Joyce Merrill Valdes, Cambridge, Cambridge University Press, pp. 148-160.
- ER, Kemal Oğuz: (2006) “The Effects of Culture in Foreign Language Curriculum”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 39. Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, s.1-14.
- ERİŞKON, Binnur: (1996), *Yabancı Dil Olarak Almanca Ders Kitaplarında Ülkebilgisi ve Kültür Aktarımı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İ.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜVENÇ, Bozkurt: (2002), *Kültürün Abc'si*, 2.bs, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

- HALEY, M. Hall, AUSTİN Theresa Y.: (2004), Content-Based Second Language
- KRAMSCH, Claire: (1993), Context and Culture in Language Teaching, Oxford, Oxford University Press
- LADO, Robert: (1986), "How to Compare Two Cultures", Culture Bound, Ed. Joyce Merrill Valdes, Cambridge University Press, pp. 52-64.
- LUNDBERG, G. Ve diğerleri (1970). *Sosyoloji Cilt I*. Çev. Ö. Ozankaya. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- MCKAY, Sandra Lee: (2000), "Teaching English as an international language: Implications for cultural materials in the classroom." TESOL Journal, 9. Toronto, . TESOL Journal Press, s.7-11.
- Nevada State Dept. Of Education (1999): Nevada Foreign Language Standards: Nevada State Dept of Education, Carson City. (Çevrimiçi)
- OĞUZ, M. Ö (2004). "Açılış Konuşması" *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyum Bildirileri* (Yayına Haz: Oğuz, M. Öcal ve S. Tuba Özkan). Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Halkbilim Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- OKUR, Alpaslan. (2013). "Millî Kültür ve Folklorun Türkçe Ders Kitapları Aracılığıyla Aktarımı" *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6/11, s.877-904.
- OZİL, Şeyda: (1991), Dil ve Kültür Çağdaş Kültürümüz, Olgular, Sorunlar, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, İstanbul, Cem Yayınevi.
- POLAT, Tülin : (1990), "Kültürlerarası Bildirişimde Etkin Bir Süreç: Yabancı Dilde Okuma-Anlama", *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, VII, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, s. 69-90.
- RUSSEL, Bertrand: (1973), *The Uses Of Language Concepts And Processes*, Ed. Joseph A Devite, Prentice Hall.
- TAPAN, Nilüfer : (1995), "Yabancı Dil Olarak Almanca Öğretiminde Yeni Bir Yöneliş: Kültürlerarası-Bildirişim-Odaklı Yaklaşım", *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, IX, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, s.149-167.
- TOMALİN, Barry ve Susan Stempleski. (1993): *Cultural Awareness*, London, Oxford University Press.